

Θεσσαλονίκη, 2016

Αφηγηματική κοινοτική πρακτική: σύντομη παρουσίαση

Από τον Αδάμ Χαρβάτη
Ψυχολόγο, MSc, PhD

Όταν κανείς μελετήσει τις πρακτικές και το σκεπτικό της αφηγηματικής θεραπείας αντιλαμβάνεται ότι είναι μία κοινωνική θεραπεία. Δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να έρθουν σε επαφή με γνώσεις, ικανότητες και αξίες σημαντικές για αυτούς και να τις επικυρώσουν στο πλαίσιο κοινωνικών συζητήσεων και επαφών.

Επιπλέον όμως αυτές οι γνώσεις μπορεί να φανούν χρήσιμες και σε άλλους ανθρώπους που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα. Όταν γίνει συνειδητό αυτό, τότε κάποτε δίνεται η δυνατότητα για ευρύτερη κοινωνική δράση.

Έτσι, για παράδειγμα, η καταγραφή των γνώσεων γυναικών που έχουν βρεθεί αντιμετώπιες με τη νευρική ανορεξία μπορεί να δώσει (με την άδειά τους) τη δυνατότητα να δημοσιευτούν αυτές οι γνώσεις και να επηρεάσουν και άλλες γυναίκες. Σε ομαδικό πλαίσιο δουλειάς αυτές οι γνώσεις γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης και διάχυσης από τις ίδιες τις γυναίκες οι οποίες δρουν ως Συνασπισμοί ενάντια στη νευρική ανορεξία. (Erston, 1999. Morgan, 2011).

Επίσης, η λογική έμφασης στις γνώσεις που οι ίδιοι οι άνθρωποι διαθέτουν δίνει τη δυνατότητα για ευρύτερη εργασία με μεγαλύτερες ομάδες ανθρώπων. Δίνει τη δυνατότητα για εργασία με ευρύτερες κοινότητες ανθρώπων, η οποία αποφεύγει τις πολιτιστικές προκαταλήψεις και την επιβολή της δυτικής αντίληψης για τη ζωή.

Δράσεις κοινοτικής εργασίας ξεκίνησαν από το Michael White και τους συνεργάτες του μετά από πρόσκληση από το Συμβούλιο Υγείας των Αβοριγίνων της Αυστραλίας (Aboriginal Health Council of South Australia, 1995). Από τότε έχουν γίνει πάρα πολλές τέτοιου τύπου κοινοτικές δράσεις, οι οποίες στόχο έχουν να ενδυναμώσουν κοινότητες στην αντιμετώπιση ποικίλων κοινωνικών αντιξοοτήτων που αντιμετωπίζουν. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν (Freedman & Combs, 2009):

A) ΦΑΣΗ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ. Κατά τη διάρκειά της γίνεται μία έρευνα (σε συνεργασία με μέλη της κοινότητας). Σε αυτήν παίρνονται συνεντεύξεις από μέλη της κοινότητας και καταγράφονται ιστορίες και γνώσεις των ίδιων των μελών της κοινότητας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της κοινότητας

B) ΦΑΣΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ. Διοργανώνεται μία μεγάλη ανοιχτή συνάντηση της κοινότητας. Σε αυτήν καταρχήν παρουσιάζονται από επιλεγμένα μέλη της κοινότητας οι

συγκεντρωμένες γνώσεις και ιστορίες της έρευνας. Στη συνέχεια τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας (με τη βοήθεια αφηγηματικών λειτουργιών) συζητούν σε μικρές ομάδες πώς συνδέονται οι ίδιοι με τις ιστορίες που άκουσαν αλλά και δικές τους ιστορίες αντίστασης. Οι αφηγηματικοί λειτουργοί καταγράφουν τις συζητήσεις στις μικρές ομάδες και στη συνέχεια μαζί με έναν εκπρόσωπο της μικρής ομάδας τους παρουσιάζουν στην ολομέλεια τις νέες ιστορίες, σκέψεις και εικόνες που προέκυψαν από τη μικρή τους ομάδα. Στο τέλος όλα τα μέλη της κοινότητας έχουν την ευκαιρία να αναστοχαστούν και να μιλήσουν στην ολομέλεια για αυτά που άκουσαν και για τη συνολική τους εμπειρία

Γ) ΦΑΣΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ (ΚΑΙ ΔΙΑΧΥΣΗΣ). Οι καταγραφές από τη συνάντηση της κοινότητας με τις γνώσεις, δεξιότητες και ιστορίες της κοινότητας (οι οποίες μπορούν να περιλαμβάνουν έγγραφα, τραγούδια, βίντεο, φωτογραφίες, ζωγραφιές και ποιήματα) γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας και συγκεντρώνονται σε ένα πιο τυπικό ντοκουμέντο – καταγραφή. Αυτό μπορεί να είναι μία έντυπη έκδοση ή μία προσεγμένη βιντεοταινία. Σε όλη τη διαδικασία και πάλι περιλαμβάνεται η στενή συνεργασία και συμμετοχή μελών της κοινότητας. Η τελική αυτή καταγραφή δίνεται πίσω στα μέλη της κοινότητας. Με την άδεια των μελών της κοινότητας) παρουσιάζεται σε άλλες κοινότητες ανά τον κόσμο οι οποίες αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα ή έχουν παρόμοιους στόχους και σχέδια.

Δ) ΦΑΣΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ (follow-up). Μετά από τις προαναφερθείσες φάσεις, συζητούνται νέοι τυπικοί και άτυποι τρόποι συνέχισης της συνεργασίας των αφηγηματικών λειτουργών και της κοινότητας. Ανάμεσα στα άλλα οι αφηγηματικοί λειτουργοί μπορεί να παρουσιάσουν στα μέλη της κοινότητας τις απαντήσεις άλλων κοινοτήτων με τις οποίες μοιράστηκαν το ντοκουμέντο που προέκυψε από τη μεγάλη συνάντηση της εν λόγω κοινότητας.

Για παράδειγμα, οι καταγραφές που προέκυψαν στη εργασία του White με τους Αβοριγίνες, με απόφαση της κοινότητας, δόθηκαν ως κείμενο για να διαβαστεί σε άλλες κοινότητες στον κόσμο που ζούσαν κάτω από τις επιδράσεις του ρατσισμού. Οι κοινότητες αυτές λειτούργησαν ως εξωτερικοί μάρτυρες των ιστοριών των Αβοριγίνων και έστειλαν τη δική τους απάντηση σε αυτούς σχετικά με το πώς είδαν τον αγώνα των Αβοριγίνων και το πώς οι ίδιοι συνδέθηκαν και επηρεάστηκαν από αυτόν. Μια σύνδεση και ανταλλαγή ανάμεσα στις κοινότητες ξεκίνησε που έκανε και τις δύο κοινότητες να νιώσουν πιο ενδυναμωμένες στις προσπάθειές τους (Aboriginal Health Council of South Australia, 1995).

Τέτοιου τύπου δράσεις σε πάρα πολλές περιοχές ανά τον κόσμο έχουν οργανωθεί από το Dulwich Centre, το θεραπευτικό εκπαιδευτικό κέντρο που δημιούργησε ο Michael White. Βασικοί συντονιστές αυτών των προσπαθειών είναι οι Cheryl White και David Denborough. Και βέβαια υπάρχουν και άλλοι άνθρωποι και οργανώσεις που δρουν ανάλογα ανά τον κόσμο. Σχετική εργασία έχει γίνει με κοινότητες που αντιμετωπίζουν τις συνέπειες της φτώχειας, του ρατσισμού, του πολέμου, της γενοκτονίας, της κοινωνικής βίας, των ναρκωτικών, φυσικών καταστροφών, πολλαπλών θανάτων λόγω AIDS σε περιοχές όπως Νότια Αφρική, Ρωσία, Καναδάς, Αυστραλία, Βραζιλία, Νεπάλ, Παλαιστίνη, Ρουάντα. Οι κοινότητες ενδυναμώνονται, επικοινωνούν μεταξύ τους και τα μέλη τους προχωρούν τις

ζωές τους πέρα από τα προβλήματα (Denborough, 2006. White Ch. & Denborough D., ΧΗ).

Από το Dulwich Centre της Αυστραλίας και αφηγηματικούς θεραπευτές και λειτουργούς ανά τον κόσμο έχει αναπτυχθεί επιπλέον υλικό και πρακτικές κοινοτικής εργασίας για ανθρώπους που διαβιούν κάτω από δύσκολες συνθήκες. Σε αυτές χρησιμοποιείται εκτός από το λόγο, προφορικό και γραπτό, επίσης η μουσική, η ζωγραφική κ.α. (Denborough, 2008). Ακόμη, έχουν αναπτυχθεί πρακτικές κοινοτικής εργασίας για παιδιά που βιώνουν αντιξοότητες, όπως το Δέντρο της Ζωής, η Ομάδα της Ζωής, Η Ορχήστρα της Ζωής κλπ. Οι πρακτικές αυτές βοηθούν στον επαναπροσδιορισμό της ταυτότητας των παιδιών μέσα στο κοινωνικό τους πλαίσιο. Ως τρόπος εργασίας πλέον χρησιμοποιούνται και για άλλες ομάδες ανθρώπων (παιδιών και ενηλίκων, με ή χωρίς έντονες δυσκολίες στη ζωή τους) και για ευρύτερα θέματα όπως περιβαλλοντική εκπαίδευση (Denborough, 2008. Denborough, Χ.Η., White Ch. & Denborough D. , Χ.Η.).

Η πρακτική του Δέντρου της Ζωής έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως στην Ελλάδα ανάμεσα σε άλλες περιπτώσεις από το Πρόγραμμα για την Ενδοοικογενειακή Βία για την ενίσχυση παιδιών που έχουν υποστεί τις συνέπειές της (). Στην Ελλάδα επίσης η «Ορχήστρα της Ζωής» μία μεθοδολογία που χρησιμοποιεί τη μουσική ως μέσο έχει επαναδιαμορφωθεί ως τρόπος εργασίας για ομαδική εργασία συνδυάζοντας και άλλες τεχνικές. (Pedersen,2013)

Άλλο παράδειγμα αφηγηματικής κοινοτικής εργασίας είναι η δουλειά που έκανε με θέμα το ρατσισμό η αντιφασιστική ομάδα του Πανεπιστημίου Ρεθύμνου. Η ομάδα αυτή ανάμεσα στα άλλα αναρωτήθηκε σε σχέση με το ποιοι τρόποι συζήτησης του θέματος του ρατσισμού με την κοινότητα είναι αυτοί που δεν αναπαράγουν αντιπαραθέσεις και διαχωρισμούς στον ίδιο τον τρόπο συζήτησης. Δοκίμασε στην πράξη και ερεύνησε εναλλακτικούς των καθιερωμένων τρόπους συζήτησης και κατέγραψε εναλλακτικές ιστορίες για τρόπους επικοινωνίας σχετικούς με το ρατσισμό που δημιουργούν ένα αίσθημα ενότητας και αυξάνουν τη συνεννόηση ανάμεσα σε ανθρώπους διαφορετικών κοινωνικών καταβολών (Korre, 2013).

Στην Ελλάδα επίσης η Ομάδα Συνεργασίας Εκπαιδευτικών συζήτησε προβλήματα της σχολικής ζωής και κατέγραψε και ανέπτυξε τις καλές πρακτικές των ίδιων των εκπαιδευτικών από το πραγματικό πεδίο της ελληνικής σχολικής ζωής (Κασιώρα κ.α.,2013. Χαρβάτης, 2013). Η Ομάδα Υποστήριξης και Συνεργασίας Γονέων Εφήβων με Αναπηρία του ΕΕΕΕΚ Κορδελιού έκανε μία παρόμοια δουλειά για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ως γονείς νέων με αναπηρία και τους τρόπους αντιμετώπισής τους (βλ. http://narrativetherapy.gr/?page_id=1538)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Denborough, D. (2008). **Collective Narrative Practice: Responding to individuals, groups & communities who have experienced trauma**. Adelaide, South Australia: Dulwich Centre Publications.

Denborough, D. (X.H.). **Το Δένδρο της ζωής: Μια συλλογική αφηγηματική προσέγγιση στην εργασία με ευάλωτα παιδιά.** ΣΤΟ: <http://www.narrativetherapy.gr/images/files/to-dentro-ths-zwhs.greek-leptomeres.pdf>

Epston, D. (1999). Co-research: The making of an alternative knowledge. In: Dulwich Cneter Publications (Eds.), **Narrative Therapy and Community Work: A conference collection** (pp. 59–118) . Adelaide, South Australia: Dulwich Centre Publications . Retrieved from: <http://www.narrativetherapylibrary.com/media/downloadable/files/links/c/o/co-research.pdf>

Freedman, J. & Combs, G. (2009). Narrative Ideas for Consulting with Communities and Organizations: Ripples from the Gatherings. **Family Process**, **48**, 3, 347-362.

Korre, G. (2013). **Fascinating Racism in the age of greek crisis: Stories of Resistance.** <https://groups.google.com/forum/?hl=el?hl%3Del#!topic/afhghmatikh-therapeia/84xLedeZvtY>

Morgan, A. (2011). **Τι είναι η Αφηγηματική Θεραπεία; Μία ευκολοδιάβαστη εισαγωγή.** (Α. Χαρβάτης, μτφρ., Β. Καφτατζή, επιμ.). Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Pedersen, K. (2013). **Project: The Rythm of Life.** <https://groups.google.com/forum/?hl=el?hl%3Del#!topic/afhghmatikh-therapeia/84xLedeZvtY>

White Ch. & Denborough D. (XH). **Ανταπόκριση στην αντιξοότητα και πρόληψη βλάβης: Συλλογικές αφηγηματικές πρακτικές με άτομα, ομάδες, κοινότητες και σχολεία.** <http://www.narrativetherapy.gr/images/files/handouts-for-collective-greek.pdf>

Κασιώρα, Μ. Μένου, Α., Τσιάτσιου, Κ. & Χαρβάτης, Α. (2013). **Η Ομάδα Συνεργασίας Εκπαιδευτικών στη Θεσσαλονίκη.** 1st International Conference: “Re-imagining schooling”. Univesity of Macedonia, Thessaloniki, Greece.

Χαρβάτης (2013). **Οι εκπαιδευτικοί ως συνεργαζόμενοι ενεργοί παράγοντες εκπαιδευτικής αλλαγής: θεωρία και πρακτική εφαρμογή.** 1st International Conference: “Re-imagining schooling”. Univesity of Macedonia, Thessaloniki, Greece.